

การค้นพบ เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่า สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร

Discovery of Thalang, Fort of Thalang city,
Thai-Burma battlefield,
in Thao Thepkasattri and Thao Srisunthon

เอกพล มโนสุนทร

บทคัดย่อ

ตามหลักฐานปฐมภูมิ 1) ค.ศ.1784 Forrest สำรวจและเขียนแผนที่เกาะกลาง ระบุตำแหน่งเมืองท่าเรือ Forrest บันทึกว่า จวนพระยาพิมลเจ้าเมืองกลางอยู่ที่เมืองท่าเรือ 2) จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีระบุว่า ค่ายเมืองกลางอยู่บริเวณเดียวกับจวนพระยาพิมล 3) Scott รายงานสำนักงานใหญ่ว่า กองเรือพม่าปรากฏขึ้นที่อ่าวท่าเรือเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 1786 4) Light รายงานสำนักงานใหญ่ว่า Scott และ Bemele แจ้งว่า เรือพม่าขนาดใหญ่ 8 ลำและทหารพม่า 3,000 คนโจมตีอ่าวท่าเรือเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 1786 5) Light รายงานสำนักงานใหญ่ว่า ใน ค.ศ.1787 ชาวบ้านตะเคียนมี 400 คน ถ้าใน ค.ศ.1786 ทหารพม่า 3,000 คนผ่านบ้านตะเคียนชาวบ้านตะเคียนต้องหลบหนีเข้าป่า ดังนั้น สนามรบพม่าที่บ้านตะเคียนไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลางพ.ศ. 2328 6) เจ้าพระยาอินทวงศาตั้งวังที่เมืองตะกั่วทุ่ง ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลาง 7) ค่ายปากพระที่ช่องแคบปากพระ ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลาง 8) “ปากพระ” ในจดหมายของท้าวเทพกระษัตรีไม่ใช่ช่องแคบปากพระทำนุแห่งท่าฉัตรไชย หลักฐานปฐมภูมิข้างต้นเปิดเผยความจริงว่า เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่าสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร อยู่ที่เมืองท่าเรือ ไม่ใช่บ้านตะเคียน

Abstract

Period base on primary evidences, as follows: 1) In A.D. 1784, Captain Thomas Forrest explored Thalang Island and wrote a map of Thalang Island, locating the Tharua city. Forrest recorded that the governor's house of Phraya Phimon, the governor of Thalang, was at the Tharua city. 2) Archives of Thao Thepkasattri stated that the fort of Thalang city was in the same area as Phraya Phimon's house. 3) Captain James Scott reported to the headquarters that the Burmese fleet appeared at Tharua Bay on February 8, 1786. 4) Captain Francis Light reported to the headquarters that Captain Scott and Captain Bemele informed that 80 large Burmese ships and 3,000 Burmese soldiers attacked Tharua Bay on February 8, 1786. 5) Captain Light reported to the headquarters that in A.D. 1787 there were 400 Bantakian villagers. If the Burmese army in A.D. 1786 passed Bantakian, the villagers had to escape into the forest. Revealing the fact that Thai-Burmese battlefield at Bantakian is not true in Thalang history 2328 B.E. 6) Chao Phraya Inthawongsa built a palace, is not true in Thalang history. 7) Popra fort at Popra strait is not true in Thalang history. 8) "Pak Phra" in the archives of Thao Thepkasattri is not at Tha Nun-Tha Chatchai Strait. The primary evidences confirmed that Thalang, Fort of Thalang, Thai-Burma battlefield during Thao Thepkasattri and Thao Srisunthon period, were at Tharua, not Bantakian.

การสัมมนาประวัติศาสตร์กลางระดับชาติหลายครั้งในภูเก็ตสรุปตรงกันว่า สถานที่และเหตุการณ์ประวัติศาสตร์สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร พ.ศ.2328 อยู่ที่เมืองบ้านตะเคียน โดยอ้างอิงจากพงศาวดารเมืองกลาง และหนังสือประวัติท้าวเทพสตรีท้าวศรีสุนทร ของขุนนรภัยพิจารณ์ และมีการขยายผลอีกหลายประการ แต่พงศาวดารเมืองกลาง และหนังสือของขุนนรภัยพิจารณ์เป็นเรื่องแต่งขึ้นหลังจากเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสงสัยว่า สถานที่และเหตุการณ์ประวัติศาสตร์พ.ศ.2328 ที่เมืองบ้านตะเคียนจากการสัมมนา และการขยายผลต่าง ๆ นั้น เป็นเรื่องจริงหรือไม่ ดังนั้นเพื่อเปิดเผยความจริงของเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ผู้ศึกษาต้องค้นหาหลักฐานปฐมภูมิของเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรให้พบ

ในพ.ศ.2562 ผู้ศึกษาค้นพบหลักฐานปฐมภูมิของเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรขึ้นสำคัญคือ การค้นพบแผนที่เกาะกลางและเมืองท่าเรือเขียนในค.ศ.1784 ของ Thomas Forrest และหายสาบสูญไป 200 ปี เมื่อนำแผนที่ของ Forrest มาวิเคราะห์ร่วมกับหลักฐานปฐมภูมิชิ้นอื่น ๆ เช่น จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี และจดหมายรายงานสำนักงานใหญ่ของ Francis Light และ James Scott ซึ่งรายงานสถานที่,วันเวลา และกำลังพลของพม่าโจมตีเกาะกลางในพ.ศ.2328 หลักฐานปฐมภูมิเปิดเผยความจริงว่า เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่า และเหตุการณ์ประวัติศาสตร์กลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรพ.ศ.2328 อยู่ที่เมืองท่าเรือ ไม่ใช่บ้านตะเคียน หนึ่งในพ.ศ. 2506 ศาสตราจารย์ Simmonds ผู้เชี่ยวชาญจดหมายเหตุเมืองกลางแห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน

(ผู้มอบสำเนาจดหมายเหตุเมืองกลาง 6 ฉบับแก่นายอ้วน สุระกุล อดีตผู้ว่าราชการภูเก็ตในพ.ศ. 2505) เขียนบทความเกี่ยวกับจดหมายเหตุเมืองกลางและใช้รายงานของ Light และ Scott ข้างต้นเป็นเอกสารอ้างอิง

เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่า สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรพ.ศ. 2328 อยู่ที่เมืองท่าเรือ ตามหลักฐานปฐมภูมิ ดังนี้

1. Thomas Forrest สำนวณและเขียนแผนที่เกาะกลางในค.ศ.1784 ระบุตำแหน่งเมืองท่าเรือเปิดเผยความจริงว่า เมืองท่าเรือ คือ เมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ปัจจุบันอยู่ที่ หมู่ 8 บ้านบางลา ตำบลปากคอก อำเภอกาหลง รายละเอียดอยู่ในวารสาร รุสมีแล ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 เรื่อง บ้านของท้าวเทพกระษัตรี (คุณหญิงจัน) พระยาพิมลออยู่ที่เมืองท่าเรือ ไม่ใช่เมืองกลางบ้านเคียน (เอกพล มโนสุนทร ,2562,น 57-80)

2. James Scott รายงานสำนักงานใหญ่ว่า วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 Scott แล่นเรือไปที่อ่าวท่าเรือ และเห็นกองทัพเรือพม่าปรากฏขึ้นที่อ่าวท่าเรือ

3. Francis Light รายงานสำนักงานใหญ่ว่าเขาได้รับแจ้งจาก Scott และ Bemele ว่า พบเรือขนาดใหญ่ของพม่าจำนวน 80 ลำและทหารจำนวน 3000 คนโจมตีเกาะกลางเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 (ตรงกับวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2328 เพราะไทยเปลี่ยนศักราชในวันสงกรานต์) (รายงานของ Scott และ Light เป็นเอกสารอ้างอิงในบทความเรื่อง The Thalang Letters, 1773-94 (1963) ของ ศ. E. H. S. Simmonds ผู้เชี่ยวชาญจดหมายเหตุเมืองกลาง แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน)

4. Francis Light รายงานสำนักงานใหญ่ในค.ศ.1787 ว่า ชาวบ้านตะเคียนมีจำนวน 400 คน จำนวนชาวบ้านตะเคียน และรายงานเรื่องทัพเรือ

พม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือของ Scott และ Bemele เป็นตัวตัดสินชี้ขาดว่า สนามรบสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ที่เมืองบ้านตะเคียน ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์

5. จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีระบุว่า ค่ายเมืองกลางอยู่บริเวณเดียวกับจวนเจ้าเมือง ดังนั้นสนามรบพม่าเกิดที่เมืองท่าเรือ และท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรใช้เป็นประจำเมืองท่าเรือถึงผู้พม่า

6. “ปากพระ” ในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี ไม่ใช่ช่องแคบปากพระท่านุหนพัตร์ไชย

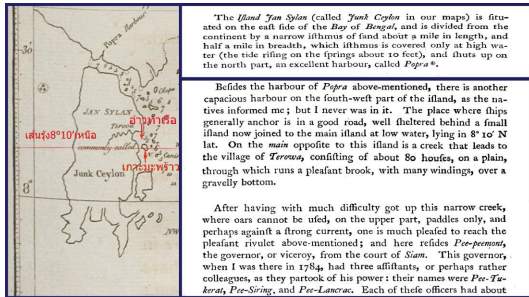
7. เรื่องเล่าจากเมืองตะกั่วทุ่ง เรื่องเจ้าพระยาอินทวงศาตั้งวังที่เมืองตะกั่วทุ่ง ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลาง

8. เรื่องเล่าจากเมืองตะกั่วทุ่ง เรื่องค่ายปากพระของข้าหลวง,เจ้าพระยา,พระยาและ ค่ายเจ้าพระยาอินทวงศาที่ช่องแคบปากพระไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลาง

เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่า สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรอยู่ที่เมืองท่าเรือ, ฝั่งตะวันออกของเกาะภูเก็ต ตามรายละเอียดของหลักฐานปฐมภูมิ ดังนี้

1. แผนที่เกาะกลางและตำแหน่งเมืองท่าเรือพร้อมทั้งคำอธิบายรายละเอียดของเมืองท่าเรือสำรวจและเขียนโดย Thomas Forrest ในค.ศ.1784 ยืนยันว่า เมืองท่าเรือคือ เมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร

บทความเรื่อง บ้านของท้าวเทพกระษัตรี (คุณหญิงจัน) พระยาพิมลออยู่ที่เมืองท่าเรือไม่ใช่เมืองกลางบ้านเคียน ในวารสารรุสมีแลปีที่ 40 ฉบับที่ 2 กล่าวว่า แผนที่เกาะกลางและเมืองท่าเรือ เขียนโดย Thomas Forrest พร้อมทั้งคำอธิบายรายละเอียดของเมืองท่าเรือ จากหนังสือ A Voyage from Calcutta

ภาพ1 ที่มา:Internet Archive.และ Forrest,T. A Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago... (1792).

to the Mergui Archipelago...(1792) (เอกพล มโนสุนทร, 2562, น 57-80) คือหลักฐานปฐมภูมิที่แสดงว่า เมืองท่าเรือคือเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร แผนที่ของ Thomas Forrest แสดงตำแหน่งของเมืองท่าเรือหรือเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร, ตั้งอยู่เหนือลำคลองคดเคี้ยว คือคลองบางกาเชื่อมกับคลองบางลาไหลลงสู่อ่าวท่าเรือ ตำแหน่งเมืองท่าเรือ ปัจจุบันคือ หมู่ 8 บ้านบางลา ตำบลปากคลอง อำเภอกลาง (เอกพล มโนสุนทร, 2562, น 66, 67, 73) (ภาพ1)

Forrest ระบุว่า ที่จอดเรือสินค้าอยู่หลังเกาะเล็ก ๆ ที่ตำแหน่งเส้นรุ้ง 8 องศา 10 ลิปดาเหนือ เมื่อดูจากแผนที่ของ Forrest จะทราบว่าจุดจอดเรือสินค้า ปัจจุบันคือเกาะมะพร้าวซึ่งเวลาน้ำลงจะเชื่อมกับเกาะใหญ่ (ภาพ1) Forrest ระบุว่า จากจุดจอดเรือเกาะมะพร้าวสามารถเดินทางตามลำธารบนตัวเกาะใหญ่มายังเมืองท่าเรือหรือเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร เพื่อพบพระยาพิมลเจ้าเมืองกลาง ณ จวนเจ้าเมืองหรือบ้านของพระยาพิมลและท้าวเทพกระษัตรี และได้พบกับรองเจ้าเมืองกลางทั้งสามเช่น พระยาทุกราษฎร์ พระยาสุรินทร์ ฯลฯ (ภาพ1)

Thomas Forrest บันทึกว่า ในพ.ศ.2327 เมืองท่าเรือมีประชากร 80 หลังคาเรือน (ภาพ1) เกาะ

The names of the towns or villages upon the island, are, *Terowa, Bankian, Bandan, Popra* (where is the harbour already mentioned), *Namay, Bandpon, Tyang, Turtulay, Bankonian, Bankian, Bandrun, Sugoo, Bringing* (this last produces tin); also *Kakeing, Patrit, Tallang, and Patong* (these four last also produce tin). The inhabitants of the whole island may be in number about 12,000 souls.

About eight miles inland, from *Terowa*, in a NW direction nearly, *Pee-peemont* has a country house, built, as all their houses are, of timber, and covered with palm leaves, an universal covering in Malay countries.

ภาพ1.1 ที่มา: Forrest,T. A Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago... (1792).

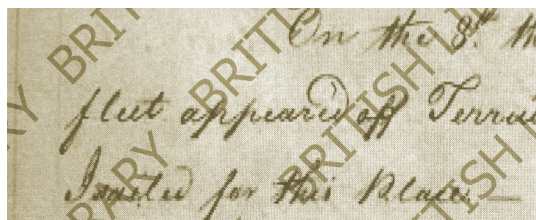
กลางมี 17 ตำบล มีการผลิตตึก 5 ตำบล ส่วนเมืองบ้านเคียนไม่มีบันทึกว่า มีตึกหรือมีความสำคัญด้านอื่น ๆ Forrest บันทึกว่า Popra (ปากพระ) เป็นอ่าวจอดเรือที่ดี และบ้านทุกหลังสร้างด้วยไม้ซุงฉนังและหลังคามุงด้วยใบปาล์ม (ภาพ1.1) ต่อมา Forrest เดินทางระหว่างเกาะกลางและเกาะป็นัง ตั้งแต่พ.ศ.2327 ถึงพ.ศ.2335 ตามหลักฐานจดหมายเหตุเมืองกลาง 2 ฉบับคือ จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีลงวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2330 และจดหมายเหตุของพระยากลาง (เทียน บุตรท้าวเทพกระษัตรี) ลงวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2335 (เอกพล มโนสุนทร, 2562, น 61, 62) ดังนั้น Forrest ต้องรู้เห็นสถานที่สำคัญทั้งหมดบนเกาะกลาง แต่ Forrest ไม่ได้บันทึกว่า มีค่ายทหารที่ปากพระ

สรุป Thomas Forrest เขียนแผนที่เกาะกลางและเขียนตำแหน่งเมืองท่าเรือเพียงเมืองเดียวบนแผนที่เกาะกลาง หมายความว่า เมืองท่าเรือคือเมืองสำคัญที่สุดบนเกาะกลางและ บันทึกว่าจวนเจ้าเมืองกลางอยู่ที่เมืองท่าเรือ (ภาพ1) หมายความว่า ในค.ศ.1784 เมืองท่าเรือคือ เมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ในค.ศ.1786 พม่าต้องเข้าตีเมืองท่าเรือเพื่อปล้นเมืองและทรัพยากร ดังนั้นสนามรบซึ่งท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรต่อสู้กับพม่าอยู่ที่เมืองท่าเรือ ไม่ใช่เมืองบ้านตะเคียน

2. รายงานของ James Scott ลงวันที่ 31 มีนาคม 1786 รายงานถึง John Macpherson Esq. Governor General President ที่ Fort William รายงานเข้าที่ประชุมใหญ่ของ Straits Settlements Consultations เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 1786 Scott รายงานว่า “On the 8th the van of their fleet appeared off Terruah Bay when I sailed for this place.” (ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 Scott แล่นเรือไปที่อ่าวท่าเรือและเห็นกองเรือพม่าปรากฏขึ้นที่อ่าวท่าเรือ)

สรุป Scott ถือเป็นประจักษ์พยาน (eyewitness) ผู้เห็นเหตุการณ์กองเรือพม่าบุกเกาะกลางที่อ่าวท่าเรือ รายงานของ Scott เปิดเผยความจริงว่า สนามรบพม่าพ.ศ.2328 เกิดที่เมืองท่าเรือฝั่งตะวันออกของเกาะกลาง ไม่ใช่เมืองบ้านตะเคียนฝั่งตะวันตกของเกาะกลาง

3. รายงานของ Francis Light ลงวันที่ 3 เมษายน 1786 รายงานถึง John Macpherson Esq. Governor General ที่ Fort William รายงานเข้าที่ประชุมใหญ่ของ Straits Settlements Consultations เมื่อวันที่ 6 เมษายน 1786 Captain Light รายงานว่า “By letters from Captain James Scott and Captain John Bemele I am informed that 3000 of the Barmar army in 80 large prows made a decent on Junk Salang the 8th of February last.”

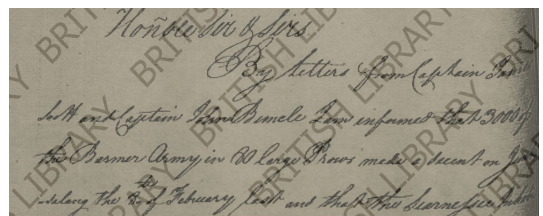
ภาพ 2 ที่มา: British Library. รายงานของ Captain Scott ต่อ John Macpherson Governor-General, 31 March 1786

(จดหมายจาก Scott และ Bimele แจ้งข้าฯ ว่า เรือขนาดใหญ่ของพม่าจำนวน 80 ลำและทหารจำนวน 3000 คนโจมตีเกาะกลางเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786)

สรุป Scott และ Bemele แจ้งไปยัง Light ว่า เห็นเรือพม่าขนาดใหญ่ 80 ลำและทหาร 3000 คนโจมตีเกาะกลางเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 Scott และ Bemele ถือเป็นประจักษ์พยาน (eyewitness) ผู้เห็นเหตุการณ์พม่าโจมตีเกาะกลางที่อ่าวท่าเรือ เปิดเผยความจริงว่า สนามรบพม่าพ.ศ.2328 เกิดที่เมืองท่าเรือฝั่งตะวันออกของเกาะกลาง ไม่ใช่เมืองบ้านตะเคียนฝั่งตะวันตกของเกาะกลาง

จุดที่น่าสังเกตคือ Scott กับต้นเรือขนาดใหญ่ระบุว่า เรือพม่ามีขนาดใหญ่ แต่บรรทุกทหารเพียงลำละ 38 คน หมายความว่า เรือพม่าต้องบรรทุกเสบียงอาหารและอาวุธปืนน้อยใหญ่จำนวนมาก

หลักฐานปฐมภูมิชิ้นที่ 2 ของ Scott และ ชิ้นที่ 3 ของ Light เป็นเอกสารอ้างอิงในบทความเรื่อง The Thalang Letters, 1773-94: Political Aspects and the Trade in Arms, (1963), น.597 ของ ศ. E. H. S. Simmonds ในรายงานของ Light ปรากฏชื่อของ John Bemele ประจักษ์พยานคนที่ 2 ซึ่งเห็นกองเรือพม่าโจมตีอ่าวท่าเรือ แต่ในบทความของ ศ. Simmonds ไม่ได้กล่าวถึง Bemele (ภาพ 3) กล่าวว่า

ภาพ 3 ที่มา: British Library. รายงานของ Captain Light ต่อ John Macpherson Governor-General, 3 April 1786

the van of their fleet appeared off Tha Ru'a on 8 February when he sailed for Tranquebar. He said that Phya Phimon had died at the beginning of December 1785.⁵ Light confirms this date and states that the attack was carried out by '3000 of the Barmar army in 80 large Prows'.⁶ The date and force total is confirmed by the Siamese chronicle for the year which puts the attack on Thalang in perspective.⁷ The main Burmese effort was made in the

⁵ Gerini, op. cit., 173.

⁶ Ibid., 175.

⁷ Light to Cornwallis, in Council Minutes, 27 July 1787 (referring to 1785), Straits Settlements Consultations, ii.

⁸ Scott to Macartney, 28 October 1785, Council Minutes, 2 March 1786, Straits Settlements Consultations, ii.

⁹ Scott to Governor-General, 31 March 1786, Council Minutes, 2 May 1786, Straits Settlements Consultations, ii, fols. 95-7.

¹⁰ Light to Governor-General, 3 April 1786, Council Minutes, 6 April 1786, Straits Settlements Consultations, ii, fols. 83-5.

ภาพ 3.1 : ที่มา E. H. S. Simmonds , *The Thalang Letters, 1773-94.*

“Scott himself reported that the van of their fleet appeared off Tha Ru'a on 8 February when he sailed for Tranquebar. He said that Phya Phimon had died at the beginning of December 1785⁵. Light confirms this date and states that the attack was carried out by 3000 of the Barmar*army in 80 large Prows⁶.”

⁵Scott to Governor-General, 31 March 1786, Council Minutes, 2 May 1786, Straits Settlements Consultations, II, fols. 95-7.

⁶Light to Governor-General, 3 April 1786, Council Minutes, 6 April 1786, Straits Settlements Consultations, ii, fols. 83-5

*Barmar ตามต้นฉบับ เป็นการออกเสียงตามภาษาไทยคือ พม่า

4. รายงานของ Francis Light ลงวันที่ 18 มิถุนายน 1787 รายงานถึง Charles Earl Cornwallis K.G. Governor General and Commander in Chief ที่ Fort William และนำรายงานเข้าที่ประชุมใหญ่ของ Straits Settlements Consultations เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 1787

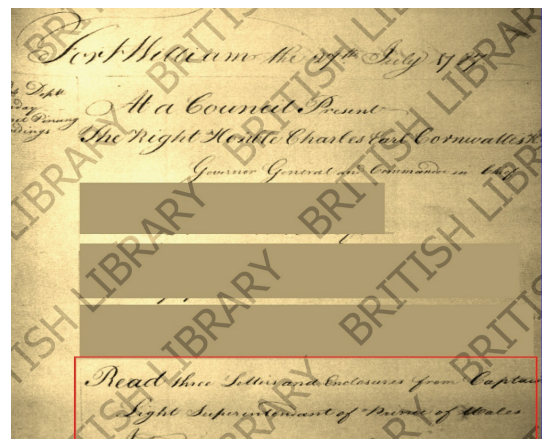
เอกสารฉบับนี้บางหน้าถูกแปลเป็นภาษาไทย โดย ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ กรรมการ

ชำระประวัติศาสตร์ไทย ในหนังสือแถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี เรื่อง พระยาราชกปิตัน ฉบับปีที่ 2 เล่ม 1 และเล่ม 2 พ.ศ.2511 สำหรับบทความเกี่ยวกับเมืองถลางและต้นฉบับบางส่วนซึ่งผู้ศึกษาคัดมาลงในบทความนี้ ยังไม่เคยมีการเผยแพร่มาก่อนในประเทศไทย

“Fort William the 27th July 1787; At a Council Present : The Right Honble Charles Earl Cornwallis K.G. Governor General and Commander in Chief...Read three Letters and Enclosures from Captain Light Superintendent of Prince of Wales Island.” (honble มาจากคำว่า honorable มีเกียรติ) (ภาพ4)

Light รายงานว่า “ปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ยังเหลืออยู่ 10 หมู่บ้านคือ บ้านตะเคียนตั้งอยู่บนที่ราบกลางเกาะล้อมรั้วด้วยต้นไม้ มีประชากร 400 คน (Bantakien...contains 400 inhabitants)” (ภาพ4.1) (ในพ.ศ.2327 Captain Forrest บันทึกว่า เกาะถลางมี 17 หมู่บ้าน) (ภาพ1.1)

Light รายงานในหน้าต่อไปว่า “Tarrua which is made the sea port town contains about 400

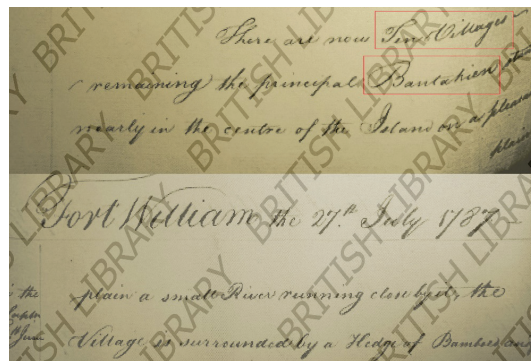
ภาพ4: Credit : British Library, รายงานของ Light ต่อ Cornwallis Governor-General, 18 June 1787

houses" (เมืองท่าเรือเป็นเมืองท่าทางทะเล มีประชากร 400 หลังคาเรือน) (ภาพ4.2)

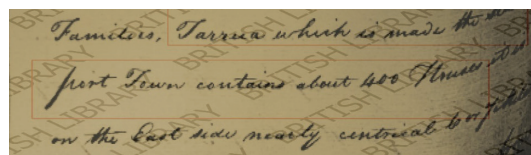
รายงานของ Francis Light เมื่อ 18 มิถุนายน ค.ศ.1787(พ.ศ.2330) กล่าวว่า เมืองท่าเรือมีจำนวนประชากร 400 หลังคาเรือน(ภาพ4.2) ในค.ศ.1784 Thomas Forrest บันทึกว่า เมืองท่าเรือมีประชากร 80 หลังคาเรือน (ภาพ1) แสดงว่า ประชากรเมืองท่าเรือขยายตัว 5 เท่าในเวลาเพียง 3 ปี สำหรับจำนวนประชากรเมืองบ้านตะเคียนควรจะขยายตัวในอัตราใกล้เคียงกับเมืองท่าเรือ ในค.ศ.1787 บ้านตะเคียนมีประชากร 400 คน (ภาพ4.1) ประเมินว่า ในค.ศ.1786 (พ.ศ.2328) เมืองบ้านตะเคียนมีประชากรไม่เกิน 200 คน สมมุติว่าทัพพม่าผ่านเมืองบ้านตะเคียน ชาวเมืองบ้านตะเคียนต้องหลบหนีเข้าป่าเพราะไม่มีกำลังต่อสู้กับพม่า เช่นเดียวกับการหลบหนีพม่าเข้าป่าของชาวเมืองนครศรีธรรมราช,ชุมพร,ไชยาในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) (อ้างถึงใน ชีววัฒน์ นิเจนตร,2543,น 279) จำนวนชาวเมืองบ้านตะเคียนเปิดเผยความจริงว่า สนามรบที่เมืองบ้านตะเคียนในพ.ศ.2328 ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์

สรุป จำนวนชาวเมืองบ้านตะเคียนในค.ศ. 1786 (พ.ศ.2328)ไม่มีกำลังต่อสู้กับพม่าและรายงานของ Scott และ Bemele ประจักษ์พยานผู้เห็นเหตุการณ์ทัพเรือพม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือ เปิดเผยความจริงว่า สนามรบพม่าในพ.ศ.2328 ที่เมืองบ้านตะเคียน ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์

5. จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี จากหนังสือแถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 เรื่อง เอกสารเมืองกลาง แผ่นที่ 37 จดหมายของท้าวเทพกระษัตรีเขียนตอบ Light ซึ่งทวงถามดีบุกค่าผ้าก่อนพม่าบุกเกาะกลางไม่นาน

ภาพ4.1 : Credit : British Library, จดหมายรายงานของ Francis Light ต่อ Cornwallis Governor-General เกี่ยวกับจำนวนประชากรบ้านตะเคียน

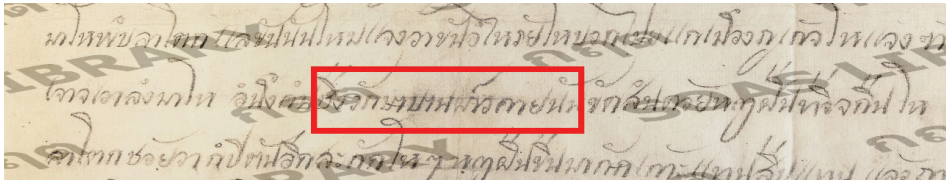

ภาพ4.2 : Credit : British Library, จดหมายรายงานของ Francis Light ต่อ Cornwallis Governor-General เกี่ยวกับเมืองท่าเรือในฐานะเมืองท่าทางทะเล

ขณะนั้นพระยากลางสามีของท้าวเทพกระษัตรีกำลังป่วยหนัก ดังนี้

“แลมีราวข่าวว่า พม่าจะมาตีเมืองกลาง ท่านพระยากลางเจ็บหนักอยู่...แต่ซึ่งว่าจะเอาดีบุกค่าผ้า นั้น...เมื่อเจ้าคุณค่อยคลายขึ้น ข้าเจ้าจะลงมาให้พบลาโตก...อนึ่งคนซึ่งรักษาบ้านเฝ้าค่ายนั้น ขัดสนด้วยยาฝิ่นที่จะกิน” (ขจร สุขพานิช,2512,น 105) (ภาพ5)

จดหมายเหตุฉบับนี้แสดงว่า บ้านของท้าวเทพกระษัตรี (จนพระยาพิมลเจ้าเมืองกลาง) และค่ายเมืองกลางอยู่บริเวณเดียวกันและมีเวรยามเฝ้าบ้านเฝ้าค่าย สำหรับค่ายเมืองกลางควรจะเป็นค่ายดั้งเดิมที่สร้างเพื่อป้องกันโจรเมืองไพรศัตรูหมายเลขหนึ่งของเมืองกลางมาแต่โบราณ หรืออาจจะเป็นค่ายที่สร้างหลังจากพระยาพิมลเจ้าเมืองสามี

ภาพ 5: Credit : SOAS Library, University of London เอกสารเมืองกลาง แผ่นที่ 37. ลิขสิทธิ์ภาพของนายฤตพร ชาติศรีสกุล

ท้าวเทพกระษัตรี และกรมการเมืองกลางทราบข่าวว่า พม่าจะลงมาตีเมืองกลาง เมื่อนำข้อมูลในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีวิเคราะห์ร่วมกับจดหมายเหตุของ Forrest พ.ศ.2327 ซึ่งกล่าวว่า จวนพระยาพิมล (บ้านท้าวเทพกระษัตรี) ตั้งอยู่ที่เมืองท่าเรือ หมายความว่า ค่ายเมืองกลางซึ่งท้าวเทพกระษัตรีเล่นหนีพม่า จากปากพระกลับบ้านและรวบรวมผู้คนต่อสู้กับพม่าตั้งอยู่ที่เมืองท่าเรือ (ภาพ 1 และ 5)

บทความเรื่อง The Thalang Letters, 1773-94: Political Aspects and the Trade in Arms โดย E. H. S. Simmonds, (1963), น. 598 ศ. Simmonds แปลประโยค “รักษากองทัพค่าย” เป็นภาษาอังกฤษคือ to guard the town and the fort

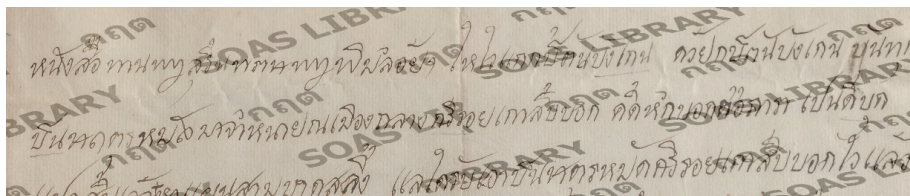
“Also the men set to guard the town and the fort are short of opium. Please have Captain Iksakat [Scott] bring up nine or ten thaen.”

เนื่องจากต้นฉบับจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีเป็นภาษาไทยและอธิบายไว้ชัดเจน ดังนั้น การศึกษาเรื่องนี้จะยึดต้นฉบับภาษาไทยเป็นหลัก และในบทความภาษาอังกฤษของ Simmonds ไม่ได้สรุปว่าตำแหน่งของเมืองกลางและค่ายเมืองกลางว่าอยู่ที่ไหน เพราะในค.ศ.1963 แผนที่เกาะกลางและเมืองท่าเรือของกัปตัน Forrest (ภาพ 1) ยังไม่มีใครค้นพบ

หลักฐานปืนใหญ่ซึ่งท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรยิงต่อสู้พม่า

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 1 ของ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) สมเด็จพระอมรินทราบราชา นุภาพทรงชำระ ร.ศ.120 หน้า 96 และ 120-121 กล่าวว่า “แล้วเกณฑ์ทัพเรือให้ยี่วุ่นเป็นแม่ทัพ...ถือพล 3000 ยกมาตีเมืองกลาง...เมื่อกองทัพพม่าไปถึงเมืองนั้นพระยาถลางถึงแก่กรรมเสียก่อนแล้ว ยังหาได้ตั้งเจ้าเมืองใหม่ไม่ และจันทรภรรยาพระยาถลางกับน้องหญิงคนหนึ่งชื่อมุกคิดอ่านกับกรมการเมืองทั้งปวงเกณฑ์ไพร่พลตั้งค่ายใหญ่สองค่าย ป้องกันรักษาเมืองเป็นสามารภและตัวภรรยาพระยาถลางกับน้องผู้หญิงนั้นองอาจกล้าหาญมิได้เกรงกลัวย่อท้อต่อข้าศึก เกณฑ์กรมการเมืองกับพลทหารทั้งชายหญิงออกกระดมยิงปืนใหญ่น้อยนอกค่ายสู้รบกับพม่าทุกวัน ทัพพม่าจะหักเอาเมืองมิได้ แต่สู้รบอยู่ประมาณเดือนเศษ พม่าขัดเสบียงอาหารลง จะหักเอาเมืองมิได้ ก็เลิกทัพลงเรือกลับไป”

เนื่องจากเมืองท่าเรือเป็นเมืองท่าสำคัญทางเศรษฐกิจ และเป็นที่ตั้งจวนพระยาพิมลเจ้าเมืองตามปกติจะต้องมีค่ายและปืนใหญ่เพื่อป้องกันเมืองจากโจรเมืองไทรซึ่งมีชุกชุม และจดหมายของท้าวเทพกระษัตรีบันทึกว่า ท่านดูแลพระยาพิมลซึ่งกำลังเจ็บหนักอยู่ที่เมืองท่าเรือ ดังนั้นปืนใหญ่ที่ท้าว

ภาพ5.1 : Credit : SOAS Library, University of London. เอกสารเมืองกลาง แผ่นที่ 3.
ลิขสิทธิ์ภาพของนายกฤตพร ชาศรีสกุล

เทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรยังต่อสู้กับพม่าคือปิ่นซึ่ง
เจ้าพระยาสุรินทราชาและพระยาพิมลพระยากลาง
สามีท้าวเทพกระษัตรีซื้อจากกบฏต้นบังเกน และ
กบฏต้นไทรเตรียมไว้ป้องกันเมืองท่าเรือ

ตัวอย่างหลักฐานการสั่งซื้อปิ่นสำหรับป้องกัน
เมืองกลางท่าเรือของพระยาพิมลและเจ้าพระยา
สุรินทราชา และหลักฐานการป้องกันเมืองกลาง
ท่าเรือด้วยกำลังคนพร้อมอาวุธของพระยากลาง
(เทียน) ซึ่งในสมัยของพระยาพิมลก็ต้องมีการ
เตรียมป้องกันเมืองท่าเรือและมีการสั่งซื้อปิ่นใหญ่
น้อย เช่นเดียวกันดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 จดหมายของเจ้าพระยาสุรินทราชา
ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก 8
หัวเมือง และพระยาพิมลธัยยา เจ้าเมืองกลางสั่ง
ซื้ออาวุธปิ่นสำหรับป้องกันเมืองกลางท่าเรือ ดังนี้
“หนังสือ ท่านพระยาสุรินทราชาพระยาพิมลธัยยา
ให้ไว้แก่กบฏต้นบังเกน...บรรทุกปืนชาติตุระหมัด
มาจำหน่าย ณ เมืองกลาง สร้อยเก้าสิบบอกคิดหก
บอกต่อถาร... ณ วันอังคาร เดือนเก้า ขึ้นสองค่ำ
จ.ศ.1139 ประกานพศก” (5 สิงหาคม พ.ศ. 2320)
(ภาพ5.1) รายละเอียดอยู่ในวารสารแถลงงาน
ประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี พ.ศ.2512 ปีที่ 2
เล่ม 3 เรื่อง เอกสารเมืองกลางของ ศ.ขจร สุขพานิช
แผ่นที่ 3 หน้า 126

ตัวอย่างที่ 2 จดหมายของพระยาเพชรศรี
ศรีสงครามพระยากลาง(เทียน)บุตรท้าวเทพ

กระษัตรี เขียนจดหมายตอบ และขอซื้อปิ่นใหญ่
น้อยจาก Francis Light เตรียมต่อสู้กับโจรเมืองไทร
ศัตรูหมายเลขหนึ่งของเมืองกลางมาแต่โบราณ
ขณะนั้นท้าวเทพกระษัตรียังมีชีวิต ดังนี้ “ท่าน
พระยาราชกบฏต้นสั่งมาว่า แยกเสกหะลีเหล่าร้ายซึ่ง
เป็นโจร พันเกาะปูหล้าปิ่นงมาเข้า ณ ปากน้ำเมือง
ไทร และว่าพระยาไทรเป็นใจ คิดอ่านเข้าด้วยกันกับ
แยกเหล่าร้าย จะคิดอ่านตีแห่งใดยังมีรู้...ข้าพเจ้าให้
จัดแจงตั้งค่ายปากน้ำ ให้ผู้คนลงไปประจำรักษา
ค่ายปากน้ำอยู่ทุกแห่งอ่าวทุ่ง ถึงมาดว่าพระยาไทร
จะพาแยกเสกหะลีมาตี ณ เมืองกลางนั้น จะได้กลัว
เกรงแก่แยกเหล่านี้หาไม่ได้ มาดว่ามันจะยกมามาก
สักเท่าใด ก็จะต้องสู้รบจนสิ้นชีวิต จะได้กลัวเกรง
หาไม่ได้...อนึ่งถ้ากำปั่นบรรทุกปืนคาบศิลา ปืนบอ
เรียนมามากน้อยเท่าใด ให้ท่านพระยาราชกบฏต้น
บอกแก่นายกำปั่นให้พาเอาปืนคาบศิลาปืนบอเรียน
มาจำหน่าย ณ เมืองกลาง...ข้าพเจ้าจะจัดดีบุกซื้อ
ปิ่นและดินนั้น ไว้รักษาบ้านเมืองต่อไป...หนังสือมา
ณ วันอังคาร เดือนยี่ ขึ้นสิบสี่ค่ำ ปิจจ โทศก” (18
มกราคม พ.ศ.2333) รายละเอียดอยู่ในวารสาร
แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี พ.ศ.
2512 ปีที่ 3 เล่ม 2 เรื่อง เอกสารเมืองกลางของ
ศ.ขจร สุขพานิช แผ่นที่ 1 หน้า 81 (ปืนบอเรียนคือ
ปิ่นใหญ่ มาจากภาษาอินโดนีเซียคือ MERIAM
ต่อมาออกเสียงเพี้ยนเป็น เบอเรียน>บอเรียน>
บะเรียน>บุเรียน)

สรุปเจตนาหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีระบุว่า ค่ายเมืองกลางอยู่บริเวณเดียวกับจวนเจ้าเมือง (ภาพ5) และเจตนาหมายเหตุของ Forrest พ.ศ.2327 กล่าวว่า จวนพระยาพิมล (บ้านท้าวเทพกระษัตรี) ตั้งอยู่ที่เมืองท่าเรือ (ภาพ1) หมายความว่า ค่ายเมืองกลางซึ่งท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรเป็นแม่ทัพรวบรวมผู้คนต่อสู้กับพม่า และสนามรบพม่าอยู่ที่เมืองท่าเรือ และปืนใหญ่ซึ่งท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรใช้ยิงสู้พม่าคือ ปืนใหญ่ประจำเมืองท่าเรือ ซึ่งพระยาพิมลพระยาถลางสามีท้าวเทพกระษัตรีซื้อจากกบฏตันบังเกน (ภาพ5.1) และกบฏตันไลท์เตรียมไว้ป้องกันเมืองท่าเรือ หลักฐานปฐมภูมิของท้าวเทพกระษัตรีตรงกับรายงานของ Scott และ Bemele ประจักษ์พยานผู้เห็นเหตุการณ์ทัพพม่าบุกอ่าวท่าเรือ เจตนาเพื่อโจมตีเมืองท่าเรือ เปิดเผยความจริงว่า สนามรบพม่าในพ.ศ.2328 อยู่ที่เมืองท่าเรือ ไม่ใช่เมืองบ้านตะเคียน

6. “ปากพระ” ในเจตนาหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี เป็นตำแหน่งที่ทัพพม่ายกเข้าตีเกาะกลาง ไม่ใช่ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย

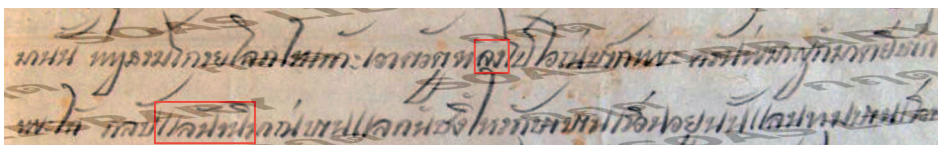
6.1 หนังสือแถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ปีที่ 3 เล่ม 1 เรื่อง เอกสารเมืองกลาง แผ่นที่ 47 ท้าวเทพกระษัตรีเขียนเจตนาหมายถึง Light กล่าวว่า “แลหนึ่งเมื่อพม่ายกมานั้น...พระยาธรรมไตรโลกให้เกาะเอาตัวตุ้งช้างไปไว้ ณ ปากพระครั้นพม่ายกมาตีปากพระได้ กลับแล่นขึ้นมา ณ บ้าน” (ขจร สุขพานิช, 2512, น 115) ถอดความภาษาไทย

โบราณโดย ประสาร บุญประคอง นักภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ (ภาพ6)

จากคำบรรยายทิศทาง “ลง-ขึ้น” ของท้าวเทพกระษัตรีในเจตนาหมาย (ภาพ 6) แสดงว่า ตำแหน่งบ้านของท้าวเทพกระษัตรีอยู่ทางเหนือและปากพระอยู่ทางใต้ และหลักฐานปฐมภูมิข้อ 1 และ 5 ยืนยันว่า บ้านของท้าวเทพกระษัตรีหรือจวนของพระยาพิมลเจ้าเมืองกลางอยู่ที่เมืองท่าเรือ แสดงว่า ตำแหน่ง “ปากพระ” ในเจตนาหมายของท้าวเทพกระษัตรีต้องอยู่ทางใต้ของเมืองท่าเรือ

6.2 เจตนาหมายของท้าวเทพกระษัตรี (ภาพ6) กล่าวว่า “ครั้นพม่ายกมาตีปากพระได้ กลับแล่นขึ้นมา ณ บ้าน” สอดคล้องกับรายงานของ Scott และ Bemele (ภาพ3) รายงานว่า ทัพพม่า 3000 คนเข้าตีอ่าวท่าเรือเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 1786 หมายความว่า “ปากพระ” ในเจตนาหมายของท้าวเทพกระษัตรีตั้งอยู่บริเวณอ่าวท่าเรือ

การวิเคราะห์ค้นหาตำแหน่ง “ปากพระ” โดยคำนวณจากระยะทางซึ่งท้าวเทพกระษัตรีแล่น (วิ่ง) ขึ้นมายังบ้านที่เมืองท่าเรือ แสดงว่าบ้านของท้าวเทพกระษัตรีและปากพระต้องไม่ไกลกันมาก เพราะในพ.ศ.2328 ท้าวเทพกระษัตรีมีอายุประมาณ 55 ปี บทความเรื่อง ท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรเป็นไทยลูกจีน นับถือศาสนาพุทธ ในวารสารรัฐสมิแล ปีที่ 40 ฉบับที่ 1 กล่าวว่า ท้าวเทพกระษัตรีเกิดประมาณพ.ศ. 2273 (เอกพล มโนสุนทร, 2562, น 70)

ภาพ6 : Credit : British Library, เจตนาหมายรายงานของ Francis Light ต่อบริติช กอร์นวลลี กัวเวอร์เนอร์-เจเนอรัล เกี่ยวกับการขนช้างขึ้นเรือที่ปากพระ

สมมุติว่า ในสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร
มีค่ายทหารที่ปากพระ ใน พ.ศ.2330 หลังสงคราม พ.ศ.2328 เพียง 15 เดือน
ต้องหลงเหลือซากค่ายทหารอยู่บ้าง
และสมมุติว่าเจ้าพระยาอินทวงศ์สร้างวังที่เมืองตะกั่วทุ่งเป็นเรื่องจริง
ใน พ.ศ.2330 จะต้องหลงเหลือซากวังเช่นเดียวกัน

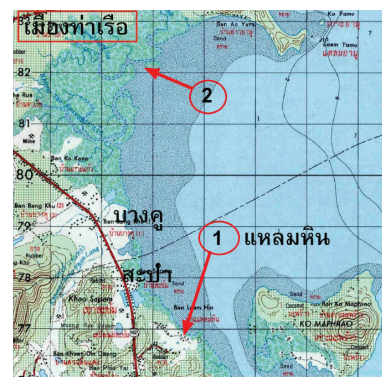
6.3 การวิเคราะห์รายงานของ Scott และ Bemele เพื่อค้นหาตำแหน่งบริเวณอำเภอกองทัพเรือพม่าเข้าตี พบว่าตำแหน่งที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ หมู่บ้านริมอำเภอกองทัพเรือซึ่งเป็นจุดจอดเรือสินค้าของฝรั่ง บริเวณตรงข้ามเกาะมะพร้าว อยู่ทางทิศใต้ของเมืองท่าเรือ ใกล้กับเมืองท่าเรือมากที่สุดห่างเมืองท่าเรือประมาณ 5 กิโลเมตรคือ ตำแหน่ง “ปากพระแหลมหินตรงข้ามเกาะมะพร้าว”

เหตุผลที่สนับสนุนว่า ทหารเรือพม่าเข้าตีอำเภอกองทัพเรือที่ “ปากพระแหลมหิน” สถานที่จอดเรือแหลมหินตรงข้ามเกาะมะพร้าว (หรือตำแหน่ง “ปากพระ” ในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี) คือ การวิเคราะห์จากภาพแผนที่ 6.1 และวิเคราะห์จากยุทธวิธีคือ พม่าต้องการขนย้ายปืนใหญ่จากเรือรบขึ้นเกาะกลางเพื่อเข้าตีเมืองท่าเรือ ดังนี้

6.3.1 จุดที่พม่าเข้าตีจุดที่ 1 บริเวณบ้านแหลมหินตรงข้ามจุดจอดเรือของฝรั่งที่เกาะมะพร้าว เวลาล่องเต็มที่เกาะมะพร้าวจะเชื่อมต่อกับตัวเกาะใหญ่บริเวณบ้านแหลมหิน พม่าสามารถแล่นเรือมาจอดชิดชายฝั่งแหลมหินรอเวลาน้ำลง เมื่อน้ำลงเต็มที่ พื้นที่เลบริเวณนั้นเป็นทราย พม่าสามารถขนย้ายปืนใหญ่และเสบียงจากเรือขึ้นฝั่งแหลมหินโดยง่าย เพื่อเข้าตีเมืองท่าเรือซึ่งอยู่ทางทิศเหนือห่างเพียง 5 กิโลเมตร

ในแผนที่ 6.1 บริเวณใกล้ปากพระแหลมหินมีอีก 2 ท่าเลที่ทัพเรือพม่าสามารถยกขึ้นเกาะกลางคือ บ้านบางคู และบ้านสะป้า แต่ตำแหน่ง “ปากพระ” ในจดหมายของท้าวเทพกระษัตรีเป็นชุมชนหรือเป็นจุดจอดเรือ จากจดหมายของท้าวเทพกระษัตรีถึงกัปตัน Light ว่า “พระยาธรรมไตรโลกให้เกาะเอาตัวดูข้าลงไปไว้ ณ ปากพระ” (ภาพ 6) ดังนั้นจุดที่ทัพเรือพม่าเข้าตีคือ ปากพระแหลมหินตรงข้ามเกาะมะพร้าว

จากการสำรวจของ Forrest ในพ.ศ.2327 ไม่มีรายงานว่าบ้านบางคูและบ้านสะป้าเป็นชุมชน (ภาพ 1.1) และในพ.ศ.2328 ไม่พบหลักฐานว่าบ้านบางคูและบ้านสะป้าเป็นชุมชนเช่นเดียวกัน

ภาพ 6.1 ที่มา แผนที่ของกรมแผนที่ทหาร ชุด L 7017
หมายเลขระวาง 4624 II พิมพ์โดยกรมแผนที่ทหาร
11-2524

สำหรับบ้านสะพานหลักฐานการเป็นชุมชน ในพ.ศ.2329 คือ หนังสือแถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ปีที่ 3 เล่ม 1 เรื่อง เอกสารเมือง กลาง แผ่นที่ 47 ท้าวเทพกระษัตรีเขียนจดหมายถึง กัปตัน Light เมื่อเดือนสิบเอ็ด ปีมะเมีย อัฐศก ว่า “ดูข้ายกมาตั้งทำดีบุกอยู่ ณ ตะป้า” (ขจร สุขพานิช, 2512, น 115)

6.3.2 จุดที่พม่าเข้าตีจุดที่ 2 คือทางเข้าเมือง ท่าเรือตามบันทึกของกัปตัน Forrest (ภาพ1) James Low ใช้เส้นทางนี้ในการเดินทางเข้าเมือง ท่าเรือในพ.ศ.2367 จดหมายเหตุเจมส์ โลว์ บันทึก ถึงความยากลำบากในการเดินทางไปเมืองท่าเรือว่า

“วันที่ 30 พฤษภาคม...เราน่าต้องจะลงแรง อย่างหนักวันหนึ่งทีเดียวจึงจะถึงเมือง เพราะน้ำ กำลังไหลลงกระแสน้ำไหลลงเชี่ยวมาก...ในที่สุด พวกเขาก็ประสบความสำเร็จจากเรือขึ้นมาได้ ถึงหมู่บ้าน...เรือของเราได้รับความเสียหายมาก เนื่องจากลำตื้นและกิ่งไม้ของต้นไม้ใหญ่ ๆ ซึ่งทอด จมอยู่ในท้องแม่น้ำ เรือลำใหญ่ ๆ ไม่สามารถขึ้นไป ตามลำน้ำนี้ได้ เว้นแต่เวลาน้ำขึ้นสูง และจากนั้นต้อง ให้อยู่ ๆ ไป เพราะแม่น้ำตอนบนแคบเกินกว่าจะ ใช้กรรเชียง ๆ ไปได้” (เน้นทาวรเนตวิงส์, 2519, น 25)

จากคำบรรยายสภาพภูมิประเทศของกัปตัน James Low จะเห็นว่า เมืองท่าเรือเข้าถึงได้ยาก และทางเข้าเมืองท่าเรือแม่น้ำตอนบนแคบ ทำให้ พม่าไม่สามารถขนปืนใหญ่เข้าตามเส้นทางนี้ หมายความว่า จุดที่ 2 ไม่ใช่จุดหลักที่พม่าเข้าโจมตี อ่าวท่าเรือ

สรุป จุดที่พม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1786 คือ สถานีจอดเรือกำปั่นขนส่ง สินค้าของฝรั่งในสมัยท้าวเทพกระษัตรี บริเวณ แหลมหินตรงข้ามเกาะมะพร้าว และจุดนี้คือตำแหน่ง ปากพระ ในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี

ระยะเวลาของสงครามเมืองกลางจากพระราช พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 กล่าวว่า “ทัพพม่าจะหักเอาเมืองมิได้ แต่สู้รบอยู่ประมาณ เดือนเศษ พม่าขัดเสบียงอาหารลง จะหักเอาเมือง มิได้ ก็เลิกทัพลงเรือกลับไป” (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ร.ศ.120, น121) สอดคล้องกับระยะเวลาใน รายงานของ Scott และ Bemele เมื่อทัพเรือพม่า บุกอ่าวท่าเรือในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 วัน เดียวกันนั้น ท้าวเทพกระษัตรีถูกพระยาธรรมไตรโลก เกาะตัวไปไว้ที่ปากพระแหลมหิน เมื่อทัพเรือพม่าตี ปากพระแหลมหินได้ ท้าวเทพกระษัตรีจึงแล่น (วิ่ง) ขึ้นมายังบ้านของท่านที่เมืองท่าเรือ และเป็นแม่ทัพ รวบรวมกรมการและไพร่พลเมืองกลางใช้ปืนใหญ่ ยิงต่อสู้ขับไล่พม่า จนกระทั่งพม่าเลิกทัพในวันจันทร์ ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 4 ปีมะเส็ง สัปดาห์หรือ 13 มีนาคม 1786 (นับไทยคือ พ.ศ.2328 เพราะขึ้นปีใหม่วัน สงกรานต์) รวมเวลา 34 วัน

7. เรื่องเล่าจากเมืองตะกั่วทุ่ง เรื่องเจ้าพระยา อินทวงศาตั้งวังที่เมืองตะกั่วทุ่ง ไม่มีจริงใน ประวัติศาสตร์กลาง

พงศาวดารเมืองกลาง กล่าวว่า “ฝ่ายเมือง ตะกั่วทุ่งเล่าว่าเจ้าพระยาอินทวงศาตั้งวัง ปราบที่ ปลูกร้างขึ้นยังไม่สำเร็จ รู้ว่าจับแผ่นดินตก เจ้าพระยาอินทวงศาตาย” (อ้างถึงใน ชีววัฒน ณิช เนตร, 2543, น 185)

การพิสูจน์ด้วยหลักฐานปฐมภูมิว่า เรื่อง เจ้าพระยาอินทวงศาตั้งวังที่เมืองตะกั่วทุ่ง ไม่มี จริงในประวัติศาสตร์กลาง

7.1 พระราชโองการของสมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราชในจดหมายเหตุสมัยกรุงธนบุรี กล่าวว่า เจ้าพระยาอินทวงศาอัครเสนาบดีฝ่ายกลาโหม อัญเชิญสารตราแต่งตั้งลงมามอบให้เจ้าพระยา นคร ในจดหมายเหตุกรุงธนบุรี เรื่อง กฎตั้งเจ้าพระยา

นครศรีธรรมราช กล่าวว่า “ถ้าฝ่ายกรุงสงบอยู่หา
ราชการศึกมิได้ให้เจ้าพระยาอินทวงศาอยู่ชำระว่า
กล่าวเร่งรัดส่วยสาอากรในเมืองนคร แวนแคว้น
หัวเมืองขึ้นแก่เมืองนคร...กฎให้ไว้ณ วันอังคาร เดือน
11 แรม 4 ค่ำ จุลศักราช 1138 ปีวอก อัฐศก” (ภาพ7)

ต่อมาสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์นำต้นฉบับ
จดหมายเหตุกรุงธนบุรี เรื่องกฎตั้งเจ้าพระยานคร
มาเรียบเรียงให้อ่านง่ายขึ้นและลงพิมพ์ในหนังสือ
ประชุมพงศาวดารภาคที่2 เรื่องตั้งพระเจ้านครศรี
ธรรมราชครั้งกรุงธนบุรี กล่าวถึงพระราชโองการของ
พระเจ้าตากสิน ดังนี้

“วันอังคาร เดือน11 แรม4 ค่ำ ปีวอกอัฐศก
(จ.ศ.1138 พ.ศ.2319) พระเจ้าตากสินออกกฎตั้ง
พระเจ้านครเป็นเจ้าเมืองประเทศราช มีพระราช
โองการให้เจ้าพระยาอินทวงศา อัครมหาเสนาบดี
คุมเรือรบเรือไล่ถือไพร่พล 500 จำทูลพระสุพรรณ
บัตรรัตนราชโองการและตราพระครุฑพ่าห์ออกมา
พระราชทานมอบเมืองให้พระเจ้านครศรีธรรมราช...
ถ้าเมืองนครสงบอยู่หาราชการศึกมิได้ ให้ขับทราบ
สอดฟังเข้ามาทางฝ่ายกรุง ถ้าได้ข่าวว่ากรุงมีการศึก
ให้เร่งรีบเข้ามาช่วยราชการให้ทันทั่วทั้งที่ ถ้าฝ่ายกรุง
สงบอยู่หาราชการศึกมิได้ให้เจ้าพระยาอินทวงศา...
เร่งรัดส่วยสาอากรในเมืองนครแวนแคว้นหัวเมือง
ขึ้นแก่เมืองนคร” (ดำรงราชานุภาพ, 2457, น 11)

ข้อความในจดหมายเหตุและพงศาวดารมี
ความหมายตรงกันคือ ถ้ากรุงธนบุรีมีศึกสงคราม
เจ้าพระยาอินทวงศาในฐานะพระยาภักดีมหาดไทย ต้อง
กลับมาช่วยการศึกสงครามที่กรุงธนบุรี

7.2 หลักฐานการทำสงครามรักษากันเมือง
ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสิน

7.2.1 หนังสือประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรี
ของกรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาส
การจัดงานรำลึก 250ปี แห่งการสถาปนากรุงธนบุรี

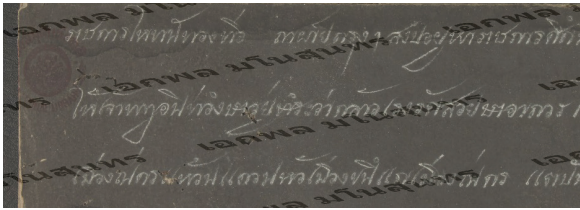
พุทธศักราช 2560 เรื่อง สังเขปประวัติศาสตร์
สมัยธนบุรี รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
(พ.ศ. 2310-2325) หน้า 10-13 สรุปว่า รัชสมัย
พระเจ้าตากสินต้องทำศึกทุกปียกเว้นพ.ศ.2320

7.2.2 จดหมายเหตุของบาทหลวงฝรั่งเศสครั้ง
กรุงธนบุรี ในประชุมพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับที่ 39

จดหมายของมองเซนต์เออร์เลอบอง ถึงมองเซนต์
เออร์ บริโกต์ วันที่ 11 เดือนมิถุนายน ค.ศ.1175
(พ.ศ. 2318) กล่าวว่า “ในปีนั้นพวกพม่าเข้ามาตีไทย
อีกแล้ว คราวนี้เข้ามาพร้อมกัน 2 ด้าน...ไทยได้ออก
ไปต่อสู้มีชัยชนะพวกพม่า...ไทยจับเป็นเชลยได้
ประมาณ 2000 คน” (องค์การคำของครุสภา,
2511, น 117)

จดหมายของมองซีเออร์คูเด ถึงมองซีเออร์เดอ
โคเอ็ตโลกอง วันที่ 15 เดือนมิถุนายน ค.ศ.1779
(พ.ศ. 2322) กล่าวว่า “เมื่อพระเจ้าตากได้เสด็จกลับ
มาจากทัพคู่พระกิริยาเชื่อมขี้มและดูจะไม่สบาย
พระทัย เพราะทรงเกรงว่าพม่าเข้าศึกจะยกเข้ามาถึง
กรุง ถ้าพม่าเข้ามาตีกรุงอีกแล้ว เมืองไทยก็เป็น
อันสูญชื่อถ้อยคราวนี้เอง” (องค์การคำของครุสภา,
2511, น 141)

สรุป หลักฐานการทำศึกในรัชสมัยของสมเด็จพระ
เจ้าตากสินทั้งก่อนและหลัง จ.ศ.1138 (พ.ศ.
2319) จากจดหมายเหตุของบาทหลวงฝรั่งเศส และ
พระราชโองการของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
หมายความว่า เมื่อเจ้าพระยาอินทวงศาในฐานะ
ภักดีมหาดไทยเสด็จภารกิจการตั้งเจ้าพระยานคร ท่าน
ต้องรีบกลับกรุงธนบุรีทันที และเรื่องเล่าจากเมือง
ตะกั่วทุ่งว่า “เจ้าพระยาอินทวงศาปราบที่ปลุกวังขึ้น
ยังไม่สำเร็จ รู้ว่าจับแผ่นดินตาก เจ้าพระยาอินทวง
ศาก็ตาย” จากประโยคนี้หมายความว่า เจ้าพระยา
อินทวงศาอยู่ภาคใต้เพื่อสร้างวังตั้งแต่พ.ศ.2319 ถึง
พ.ศ.2325 ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะขัดพระราชโองการ

ภาพ 7 : ที่มา หอสมุดแห่งชาติ, จดหมายเหตุกรุงธนบุรี.
สมุดไทยคำ.กฎตั้งเจ้าพระยาหนคร. จ.ศ. 1138

ของพระเจ้าตากสิน หมายความว่า เรื่องเจ้าพระยาอินทวงศาสร้างวังที่เมืองตะกั่วทุ่ง ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์

8. เรื่องเล่าจากเมืองตะกั่วทุ่ง เรื่องค่ายปากพระของข้าหลวง,เจ้าพระยา,พระยาและ ค่ายเจ้าพระยาอินทวงศาที่ช่องแคบปากพระ ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลาง

ความขัดแย้งระหว่างพงศาวดารเมืองกลางและผลการสัมมนาประวัติศาสตร์กลางครั้งที่ 2 พ.ศ. 2539 ดังนี้

พงศาวดารเมืองกลาง กล่าวว่า “ฝ่ายเมืองตะกั่วทุ่งเล่าว่าเจ้าพระยาอินทวงศาตั้งวัง ปราสาทที่ปลูกวังขึ้นยังไม่สำเร็จ รู้ว่าจับแผ่นดินจากเจ้าพระยาอินทวงสาก็ตาย โปรดฯให้ข้าหลวงออกมา เจ้าพระยาและพระยาออกมาตั้งอยู่ปากพระหลายนาย” (อ้างถึงใน ชีววัฒน์ นิเจนตร, 2543, น 185) พงศาวดารเมืองกลางระบุว่า เจ้าพระยาอินทวงศาปราสาทที่ตั้งวังเท่านั้น และไม่ได้ระบุว่าเจ้าพระยาอินทวงศาตั้งค่ายเจ้าพระยาอินทวงศาและไม่ได้ระบุว่า ข้าหลวง,เจ้าพระยาและพระยาเป็นใครและตั้งค่ายชื่ออะไร และตั้งค่ายที่ปากพระฝั่งภูเก็ตหรือพังงา แต่หนังสือรายงานผลการสัมมนาประวัติศาสตร์กลางครั้งที่ 2 พ.ศ. 2539 สรุปว่า ค่ายที่ปากพระ ชื่อค่ายเจ้าพระยาอินทวงศา ตั้งอยู่ที่ปากพระฝั่งพังงา (อ้างถึงใน ชีววัฒน์ นิเจนตร, 2543, น 71)

การพิสูจน์ด้วยหลักฐานปฐมภูมิว่า เรื่องค่ายปากพระของข้าหลวง,เจ้าพระยา,พระยาและ ค่ายเจ้าพระยาอินทวงศาที่ช่องแคบปากพระไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลาง

8.1 ในพ.ศ. 2327 Thomas Forrest บันทึกว่าปากพระเป็นที่จอดเรือที่ดี (ภาพ 1) แต่ไม่ได้บันทึกว่ามีค่ายทหารที่ปากพระ สำหรับ Forrest ทำงานเดินเรือระหว่างเกาะกลางและปีนังตั้งแต่พ.ศ. 2327 ถึงพ.ศ. 2335 นาน 8 ปี ย่อมเห็นสภาพของเกาะกลางทั้งหมด แต่ Forrest ไม่ได้บันทึกว่ามีค่ายทหารที่ปากพระ อ้างอิงจากบทความเรื่อง บ้านของท้าวเทพกระษัตรี (คุณหญิงจัน) พระยาพิมล อยู่ที่เมืองท่าเรือไม่ใช่เมืองกลางบ้านเคียนวารสารภูมิแลปีที่ 40 ฉบับที่ 2 (เอกพล มโนสุนทร, 2562, น 61, 62)

หลักฐานปฐมภูมิเปิดเผยความจริงว่า ไม่มีค่ายทหารที่ปากพระทั้งฝั่งภูเก็ตและฝั่งพังงาคือ ภาพทิวทัศน์ของ Popra (ปากพระ) (ภาพ 8) วาดโดย Forrest ในพ.ศ. 2327 เป็นภาพฝั่งตะวันตกของท่าฉัตรไชย ในภาพด้านซ้ายฝั่งภูเก็ตจะเห็นบ้านชั้นเดียวหลังคาจั่วหนึ่งหลัง มีประตูหน้าต่างและไม่มีสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ส่วนในภาพด้านขวาฝั่งพังงามีสิ่งปลูกสร้างมีความสูงเท่า ๆ กับผนังของบ้านฝั่งภูเก็ต มีขนาดกว้างกว่าบ้านฝั่งภูเก็ตประมาณ 3-4 เท่า ลักษณะคล้ายคอกสัตว์ขนาดใหญ่ เพราะใช้ต้นไม้เป็นหลังคาสำหรับวัวสัตว์ที่ใช้สร้างบ้านและสิ่งปลูกสร้างในภาพคือ ไม้ซุง ผนังหลังคาใช้ใบปาล์ม (ไม่มีก่ออิฐถือปูน) ตามบันทึกของ Forrest ในข้อ 1 (ภาพ 1.1)

Forrest ผู้วาดภาพไม่ได้ระบุว่า สิ่งปลูกสร้างฝั่งพังงาคืออะไร แต่โดยวิสัยและหน้าที่นักสำรวจของ Forrest กับต้นอาวุธซึ่งบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษส่งมาสำรวจเกาะกลาง ถ้า Popra มีค่ายทหาร Forrest จะต้องระบุเอาไว้ในบันทึก ตรงกับ

ภาพ 8 : ที่มา:Internet Archive.และ Forrest,T. A Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago...(1792).

จดหมายเหตุจากเมืองตะกั่วทุ่ง 6 ฉบับ (ข้อ8.3) ซึ่งไม่ได้ระบุว่า ปากพระมีค่ายทหารเช่นกัน หลักฐานทั้งหมดเปิดเผยความจริงว่า Popra เป็นจุดขนถ่ายสินค้าเท่านั้นไม่มีค่ายทหารสำหรับภาพสิ่งปลูกสร้างบนฝัฏพังงาซึ่งใช้ต้นไม้เป็นหลังคา อาจเป็นสถานีพักช้างเพื่อส่งขึ้นเรือไปขายตามรายงานของ Light (ภาพ 8.1) แต่ไม่ใช่สถานที่เก็บสินค้าหรือค่ายทหาร เพราะไม่มีหลังคาถันฝนซึ่งตกชุกเกือบตลอดปี

8.2 รายงานของ Francis Light ลงวันที่ 18 มิถุนายน 1787 รายงานถึง Charles Earl Cornwallis K.G. Governor General and Commander in Chief ที่ Fort William และนำรายงานเข้าที่ประชุมใหญ่ของ Straits Settlements Consultations เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 1787 กล่าวว่า Popra(ปากพระ) เป็นที่ขนช้างขึ้นเรือบ่อยๆ โดยใช้แผ่นกระดานพาดระหว่างเรือและชายหาด(หมายถึงไม่มีท่าเทียบเรือถาวร)(ภาพ8.1) และ Light ไม่ได้บันทึกว่า ที่ปากพระมีค่ายทหาร

8.3 จดหมายเหตุเมืองถลางจากเมืองตะกั่วทุ่ง บางคลีทั้ง6ฉบับ (จากหนังสือแถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ปีที่ 3 เล่ม 1 และ 2 พ.ศ.2512 เรื่อง เอกสารเมืองถลางของ ศ. ขจร สุขพานิชกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย) กล่าวว่า ปากพระ หรือ คลองน้ำปากพระเป็นสถานีรับส่งสินค้าจากเรือกำปั่นและไม่มีบันทึกว่ามีค่ายทหารที่ปากพระ ดังนี้

8.3.1 เอกสารแผ่นที่ 48 หน้า 102 ปีที่ 3 เล่ม

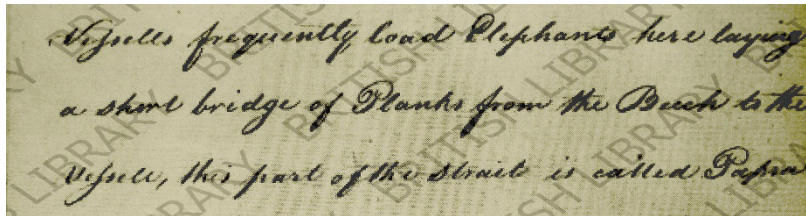
1 กล่าวว่า “หนังสือพระวิจิตสงคราม มาถึงท่านพระยาราชกปิตัน...จะได้ขอয়ারักขาหนู ครั้นมาถึงปากพระ...หนังสือมา ณ วันพุธ แรม 14 ค่ำ เดือน 12 ปีมะเส็งนักษัตรสัปตศก (30 พฤศจิกายน จ.ศ. 1147 พ.ศ. 2328)

8.3.2 เอกสารแผ่นที่ 20/ก หน้า 104 ปีที่ 3 เล่ม 1 กล่าวว่า “หนังสือท่านพระยาสิทธิสงครามจางวางมาถึงพระยาราชกปิตัน...ให้คนถือเข้ามาจะได้ขึ้นตึกส่ง ณ ปากพระ ณ วันเสาร์ ขึ้น 2 ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะเส็ง สัปตศก (13 ธันวาคม จ.ศ. 1147 พ.ศ.2328)

8.3.3 เอกสารแผ่นที่ 58 หน้า 121 ปีที่ 3 เล่ม 1 กล่าวว่า “หนังสือท่านพระยาสิทธิสงครามจางวางให้สัญญาไว้แก่กปิตันตุมตวิราเสน...ถ้ากปิตันตุมตวิราเสนเอาปืนแลดินเข้ามาส่ง ณ ปากพระ...กปิตันตุมตวิราเสนรับจะบรรทุกข้าวสารมา ณ คลองน้ำปากพระ...ตามสัญญาหนังสือให้ไว้ ณ วันอังคาร เดือน 8 แรม 11 ค่ำ ปีมะแม นพศก (10 กรกฎาคม จ.ศ. 1149 พ.ศ. 2330)

8.3.4 เอกสารแผ่นที่ 7 หน้า 84 ปีที่ 3 เล่ม 2 กล่าวว่า “หนังสือพระตะกั่วทุ่งบางคลี มาถึงท่านวรนาโตน...แลกกปิตันวิราเสนนำเอาสลับบรรทุกสินค้าเข้ามา ณ ปากพระ...หนังสือมา ณ วันพฤหัสบดี แรม 1 ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนนักษัตร โทศก (20 มกราคม พ.ศ. 2333)

8.3.5 เอกสารแผ่นที่ 57 หน้า 89 ปีที่ 3 เล่ม 2 กล่าวว่า “หนังสือพระยาตะกั่วทุ่งบางคลี มาถึงท่า

ภาพ 8.1 : ที่มา : British Library,จดหมายรายงานของ Francis Light ต่อ Cornwallis Governor-General เกี่ยวกับการขนช้างขึ้นเรือที่ปากพระ

นกปิตันอิสกัส...แลนกปิตันวิราเสนนำเอาสลูบ บรรทุกสินค้ามาเข้า ณ ปากพระ...หนังสือมา ณ วัน พุธหส์บดี เดือนยี่ แรมค่ำ 1 ปีจอ โทศก (20 มกราคม จ.ศ. 1152 พ.ศ.2333)

8.3.6 เอกสารแผ่นที่ 6 หน้า 114 ปีที่ 3 เล่ม 2 กล่าวว่า “หนังสือพระยาตะกั่วทุ่งบางคลี มายังท่าน กปิตันวิสกัสแลนกปิตันวิราเสน...พระราชประสงค์ให้ บรรทุกสลูบไปเข้า ณ คลองน้ำปากพระ วันอังคาร เดือน 5 ขึ้น 2 ค่ำ ปีชาล ฉศก จ.ศ.1156 (1 เมษายน พ.ศ. 2337)

สรุป หลักฐานปฐมภูมิทั้งหมดเปิดเผยความจริงว่า Popra เป็นสถานที่ขนถ่ายสินค้าเท่านั้น ไม่มี ค่ายทหาร หมายความว่า ค่ายข้าหลวง,เจ้าพระยา และพระยาจากพงศาวดารเมืองกลาง และค่าย เจ้าพระยาอินทวงศาจากงานสัมมนาประวัติศาสตร์ เมืองครั้งที่ 2 พ.ศ.2539 ที่ช่องแคบปากพระ ไม่มี จริงในประวัติศาสตร์เมืองกลางพ.ศ.2328

สรุปผลการศึกษาที่ได้จากหลักฐานปฐมภูมิ

แผนที่เกาะกลางของ Forrest และรายงานของ ประจักษ์พยาน Scott, Bemele ผู้เห็นเหตุการณ์ (eyewitness) การโจมตีอ่าวท่าเรือของกองเรือพม่า เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 รวมถึงรายงานของ Light และจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี หลักฐานปฐมภูมิทั้งหมดเปิดเผยความจริงว่า เมือง กลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ค่ายเมือง

กลาง และสนามรบพม่าในพ.ศ. 2328 อยู่ที่เมือง ท่าเรือ เมื่อวิเคราะห์รายงานของ Scott, Bemele และยุทธวิธีการรบในสมัยนั้นซึ่งจำเป็นต้องขนย้าย อาวุธโจมตีหลักคือปืนใหญ่ จากเรือรบพม่าขึ้นเกาะ กลางเพื่อเข้าตีเมืองท่าเรือ ร่วมกับสภาพภูมิประเทศ ของอ่าวท่าเรือ พบว่า จุดที่กองทัพเรือพม่าเข้าโจมตี อ่าวท่าเรือเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 คือ แหลม หินสท้านี่จุดเรือกำปั่นขนส่งสินค้าของฝรั่งเศสอยู่ตรง ข้ามเกาะมะพร้าว บริเวณอ่าวท่าเรือฝั่งตะวันออก ของเกาะภูเก็ต และจุดนี้คือตำแหน่ง “ปากพระ”ใน จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี ซึ่งท่านถูก พระยาธรรมไตรโลกเกาะตัวลงมาไว้ที่ปากพระ แหลมหินในวันเดียวกัน

หลักฐานปฐมภูมิทั้งของไทยและอังกฤษเปิดเผยความจริงว่า ความเชื่อเก่าซึ่งได้จากการสัมมนา ประวัติศาสตร์เมืองกลางหลายครั้งในจังหวัดภูเก็ตว่า สถานที่และเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เมืองกลาง พ.ศ.2328 เกิดที่บริเวณบ้านตะเคียนฝั่งตะวันตก ของเกาะภูเก็ตเช่น เมืองกลางบ้านตะเคียน,บ้าน ท้าวเทพกระษัตรีที่บ้านตะเคียน,สนามรบที่บ้าน ตะเคียน,ทุ่งกลางชนะศึก,เจ้าพระยาอินทวงศาตั้ง วังที่เมืองตะกั่วทุ่ง,ค่ายปากพระหรือค่ายเจ้าพระยา อินทวงศาที่ช่องแคบปากพระ,นบนางดัก,วัด พระนางสร้าง,วัดม่วงโกมารภัจจ์และฯลฯ ความเชื่อ เก่าทั้งหมดไม่มีจริงในประวัติศาสตร์เมืองกลาง สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร พ.ศ.2328

ข้อเสนอแนะ

1) วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 (ตรงกับวันพุธ เดือน 3 ขึ้น 10 ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก) วันนี้อวีรสตรีเมืองกลางได้ถือกำเนิดขึ้นในประวัติศาสตร์เมืองกลางและประวัติศาสตร์ไทยคือ ท้าวเทพกระษัตรี ในฐานะแม่ทัพร่วมกับท้าวศรีสุนทรรวบรวมกรมการและไพร่พลเมืองกลางต่อสู้กับพม่าจนได้ชัยชนะ วีรกรรมของท่านมีหลักฐานรับรองครบถ้วน ทั้งหลักฐานปฐมภูมิของไทยและอังกฤษและพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 วีรกรรมของท่านท้าวเทพกระษัตรีเป็นกรณีศึกษาที่หาได้ยากมาก เพราะมีหลักฐานปฐมภูมิรับรองหลายชิ้น ต่างจากวีรกรรมของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยอีกหลายท่าน ทางราชการควรสถาปนาเป็นวันสำคัญของชาติ คือ วันวีรสตรีแห่งเมืองกลาง

2) จากการค้นพบหลักฐานปฐมภูมิของเมืองกลางหลายฉบับ เปิดเผยความจริงว่า เมืองกลางค่ายเมืองกลาง และสนามรบพม่า สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร อยู่ที่เมืองท่าเรือไม่ใช่เมืองบ้านตะเคียน กรมศิลปากรผู้รับผิดชอบด้านประวัติศาสตร์ไทยและองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ผู้รับผิดชอบจัดงานสวดดีท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ควรจัดให้มีการชำระประวัติศาสตร์เมืองกลางตามหลักฐานปฐมภูมิดังกล่าว เพื่อให้ประวัติศาสตร์เมืองกลางในสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นการให้เกียรติและเชิดชูวีรกรรมของบรรพชนชาวกลาง และควรทบทวนเนื้อหาทั้งหมดในวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองภูเก็ตที่ใช้สอนนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษา ■

ขอขอบพระคุณ

SOAS Library, University of London.

British Library, London.

นาย กฤตพร ชาติวิศาลกุล

นาย ทศสภาค อุมะวิชนี

ดร. จารุณี คงกุล คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูเก็ต

เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

Forrest, T. (1792). *A Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago, Lying on the East Side of the Bay of Bengal; describing a chain of islands, never before surveyed...also, an account of the islands Jan Sylan, Pulo Pinang and the port of Queda*. London: J. Robson.

_____. (1792). *A Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago, Lying on the East Side of the Bay of Bengal; describing a chain of islands, never before surveyed...also, an account of the islands Jan Sylan, Pulo Pinang and the port of Queda*. Retrieved from <https://archive.org>

Light, F. (1786, April 3). [Letters to John Macpherson Governor-General]. Council Minutes, 1786, April 6, Straits Settlements Consultations, British Library, London.

- _____. (1787, June 18). [Letters to Charles Cornwallis Governor-General]. Council Minutes, 1787, July 27 Straits Settlements Consultations, British Library, London.
- Scott, J. (1786, March 31). [Letters to John Macpherson Governor-General], Council Minutes, 1786, May 2, Straits Settlements Consultations, British Library, London.
- Simmonds, E.H.S. (1963). The Thalang Letters, 1773-94: Political Aspects and the Trade in Arms. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*, 26(3), p598.
- กรมศิลปากร. (2504). [จดหมายเหตุของบาทหลวงฝรั่งเศส ครึ่งกรุงธนบุรี]. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 39 ต่อ 40 (หน้า 117, 141). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2561). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรี-กรุงเทพ*. กรุงเทพฯ: ชันดีการพิมพ์.
- กฎตั้งเจ้าพระยาานครศรีธรรมราชสมัยธนบุรี. (จ.ศ.1138). [หนังสือสมุดไทยดำ]. เล่มรงค์. ดินสอ, หวดาล. (เลขที่ 6 หมวด, จดหมายเหตุกรุงธนบุรี). กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ.
- ขจร สุขพานิช. (2512). แดงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี. ใน *ฉันนิชย์ กระแสสินธุ์* (บรรณาธิการ), เอกสารเมืองกลาง ปีที่ 2 เล่ม 3 (น. 126). กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2512). แดงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี. ใน *ฉันนิชย์ กระแสสินธุ์* (บรรณาธิการ), เอกสารเมืองกลาง ปีที่ 3 เล่ม 1 (น. 97, 102, 104, 105, 115, 121, 132, 140). กรุงเทพฯ: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2512). แดงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี. ใน *ฉันนิชย์ กระแสสินธุ์* (บรรณาธิการ), เอกสารเมืองกลาง ปีที่ 3 เล่ม 2 (น. 81, 84, 89, 114). กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- ชีวิวัฒน์ นิเจนตร. (บรรณาธิการ). (2543). *รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ครั้งที่ 2 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2539 "ประวัติท้าวเทพกระษัตรี-ท้าวศรีสุนทร"*. (น. 69-107, 185, 279, 319). ภูเก็ต : องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (ร.ศ.120). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 1 ของ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค)*, กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2457). *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 2 เรื่องตั้งพระเจ้า นครศรีธรรมราชครึ่งกรุงธนบุรี*. (น. 11). กรุงเทพฯ : ไทย สะพานยศเส.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2457). *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 2 เรื่อง พงศาวดาร เมืองกลาง*. กรุงเทพฯ : ไทย สะพานยศเส.
- นันทา วรเนติวงศ์. (2519). [จดหมายเหตุเจมส์ โลว์]. (หน้า 25). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- แผนที่ภูมิประเทศของจังหวัดภูเก็ต ชุด L7017 หมายเลขระวาง 4624 II. (2524). กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร
- รอง ศยามานนท์. (2511). แดงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี. ใน *ฉันนิชย์ กระแสสินธุ์* (บรรณาธิการ), *พระยาราชกปิตัน ปีที่ 2 เล่ม 1, 2*. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- เอกพล มโนสุนทร. (2562). *ท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรเป็นไทยลูกจีนนับถือศาสนาพุทธ. วารสารรัฐสมิแล*, 40(1)(มกราคม-เมษายน) (น. 70).
- _____. (2562). *บ้านของท้าวเทพกระษัตรี (คุณหญิงจัน) พระยาพิมล อยู่ที่เมืองท่าเรือไม่ใช่เมืองกลาง บ้านเคียน. วารสารรัฐสมิแล*, ปีที่ 40(2)(พฤษภาคม-สิงหาคม), (น 57-80).